

İklim ‘Mülteci’lerinin Hukuki Statü Açmazı ve Bu Açmazın Durumlarına Etkileri

The Legal Status Dilemma of Climate Refugees and the Effects of this Dilemma on their Situation

İbrahim Oğulcan ERAYMAN¹

Geliş Tarihi / Received: 21.03.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 22.04.2024

Tarihi / Published: 30.06.2024

ÖZET

Bu çalışma iklim değişikliğinin etkilerini en erken ve en şiddetli şekilde hisseden/hissedecek kişiler olarak iklim ‘mülteci’lerinin durumlarını daha da zorlaştıran bir faktör olarak kavramsal karmaşa ve hukuki statü eksikliğinin doğurduğu sorunları açmayı amaçlamaktadır. Çalışmamız içerisinde kavramsal karmaşayla, iklim ‘mülteci’lerini karşılamak için literatürde araştırmacıların birbirinden farklı kavramları kullanmalarını ve bunun neticesinde oluşan bir ortak tanım sorununu işaret ediyoruz. Biz bu yönde ‘mülteci’ ifadesini tercih ettik çünkü iklim krizi neticesinde yerlerinden olan/olacak kişiler, her ne kadar uluslararası hukuk anlamında ‘mülteci’ olarak tanımlanmasa da durumlarının aciliyeti ve uluslararası korumaya muhtaç pozisyonlarını vurgulamak bakımından ‘göçmen’ terimi yerini ‘mülteci’ teriminin kullanılmasının daha yerinde olacağını öne sürüyoruz. Hukuki statü eksikliği ise, iklim krizi gibi dünyanın yüzleşmek durumunda kaldığı mevcut en ciddi ve yıkıcı fenomenin etkilerine ilk ve en şiddetli biçimde maruz kalacak kişilerin hukuki statülerini evrensel olarak belirleyen ve ilgili statü gereği uluslararası koruma sağlayan herhangi bir evrensel bağlayıcı metnin bulunmamasını işaret ediyoruz. Nihayetinde böylesi bir hukuki tanım ve korumadan mahrum kalan kişilerin durumunun, önümüzdeki yıllarda iklim değişikliğinin etkilerini daha da hissettirmesiyle birlikte daha da kritik bir hal alacağını iddia ediyor ve bazı çözüm önerilerini çerçeveleyerek çalışmamızı sonlandırıyoruz.

Anahtar Kelimeler:

Hukuki Statü, Mülteci, İklim Mültecileri, İklim Değişikliği

Jel Kodları:

Q54, H83, F22

ABSTRACT

This study aims to unpack the problems posed by conceptual confusion and lack of legal status as a factor that further complicates the situation of climate refugees as those who feel/will feel the impacts of climate change earliest and most acutely. By conceptual confusion in our study, we refer to the fact that researchers use different concepts in the literature to cover to climate 'refugees' and the resulting problem of a common definition. We have preferred the term 'refugee' in this direction because although those who have been/will be displaced as a result of the climate crisis are not defined as 'refugees' in the sense of international law, we argue that the term 'refugee' would be more appropriate than the 'migrant' term in order to emphasize the urgency of their situation and their position of need for international protection. By lack of legal status, we refer to the absence of any universally binding text that universally determines the legal status of those who will be the first and most severely exposed to the impacts of the most serious and destructive phenomenon the world has ever had to face, such as the climate crisis, and provides international protection in accordance with that status. Ultimately, we claim that such a situation of those who are deprived of legal definition and protection will become even more critical in the upcoming years as the effects of climate change become more easily felt, and we conclude our study by framing some solutions.

Keywords:

Legal Status, Refugee, Climate Refugees, Climate Change

Jel Codes:

Q54, H83, F22

Atıf (Citation): Erayman, İ. O. (2024). İklim ‘Mülteci’lerinin Hukuki Statü Açmazı ve Bu Açmazın Durumlarına Etkileri. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 6(1), 1-9. Doi: 10.47138/jeaa.1456560

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, ibrahim.erayma@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6687-9973.

Giriş

Günümüzde insanlığı topyekûn olarak tehdit eden önemli risk ve tehditler bulunmaktadır. Bu risk ve tehditler içerisinde küresel terörizm, nükleer savaş tehdidi, (her ne kadar hayatımızı hiç olmadığı kadar kolaylaştırırsa da) oldukça hızla gelişen teknolojinin hesaplanamaz ve öngörülemez riskleri (yapay zekâ meselesinde müşahhas hale geldiği gibi) ve küresel iklim değişikliği (en azından şimdilik) en görünür ve etkileri en yıkıcı tehdit ve riskler olduğu söylenebilir. Bunlar içerisinde de küresel iklim değişikliğinin, gerek artık insan kontrolünden çıkmış olması, gerek yıkıcı etkilerinin milyonlarca insanı aynı anda etkilemesi gerekse de artık yalnızca gelecekteki bir riskten ziyade bugünümüzü doğrudan etkilemesi bakımından (Erayman & Çağlar, 2023) çağımızın en kritik meselesi olduğu öne sürülebilir. Öyle ki, son çalışmaların gösterdiği gibi, “iklim değişikliği kaynaklı doğal afetlerin normalin iki katına çıktığı göz önünde bulundurulduğunda, iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuzlukların artış eğilimi göstereceği ve 21. yüzyılın ortalarında 150 ila 200 milyon kişinin iklim değişikliğine bağlı etkenler nedeniyle kalıcı şekilde göç etmeye zorlanacağı öngörülmektedir” (Külüşlü, 2020, s.1180). Hatta, bu bağlamda Ayazi ve El Sheikh, insan faaliyetleri sonucunda Dünya'nın sıcaklığındaki çarpıcı artışın acil ve aşırı doğasını ve etkilerini vurgulamak için “iklim değişikliği” ifadesi yerine “iklim krizi” terimini kullanmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (2023, s.3). Bizim de çalışmamızda yer yer iklim krizi ifadesini kullanmamızın sebebi tam olarak Ayazi ve El Sheikh'in işaret ettiği iklim değişikliğinin acil önleme muhtaç tehditlerini vurgulamak amacıyla. Bu doğrultuda çalışmamız kapsamında, bu oldukça kritik ve çok boyutlu meselenin yalnızca bir yönüne, iklim değişikliğinin yıkıcı etkileriyle yerlerinden olan/olacak kişilerin durumuna odaklandık. İklim değişikliği sonucu yerlerinden olan/olacak kişilerin durumu bağlamındaysa bilhassa bu kişilerin hukuki statüsü meselesinin açmazsal durumunu açmayı amaçladık. Bu husus, zaten iklim değişikliği gibi oldukça yıkıcı etkileri bulunan bir fenomenin doğrudan ve ilk kurbanları olan/olacak kişilerin, ilaveten henüz hukuki statü bakımından mülteci olarak tanımlanmama gibi, uluslararası korunmadan tastamam faydalanama gibi yeni bir zorluk daha yaratmaktadır. Kuşkusuz, yalnızca hukuki statününün tanınması bu kişilerin savunmasız pozisyonlarını tamamen değiştirmeye yetmeyecektir. Ancak bununla birlikte oldukça kritik bir ilk adım olacağına da bize göre şüphe yoktur.

Bu amaç ve kapsamla oluşturulan çalışmamız ilk olarak, tüm çalışma boyunca oldukça kritik önemi bulunan göç, göçmen ve mülteci kavramları açacak ve böylece kavramsal bir karmaşıklık yaşanmasını önlemeye çalışacaktır. İkinci olarak, küresel iklim değişikliğine ilk ve en şiddetli olarak maruz kalan kişiler olan iklim mültecilerinin durumuna odaklanılacak, akabinde, iklim kaynaklı yer değiştiren kişiler için ortak bir kavram setinin geliştirilememesi ve hukuki statü eksikliğinin yarattığı sorunlar açılmaya çalışılacak, nihayetindeyse iklim mültecilerinin genelde durumlarına özeldyse hukuki statülerine yönelik çözüm önerileri çerçevelendirilmeye çalışılacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve: Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı

Çalışmamız kapsamında ilk olarak göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını açıklamanın büyük bir önemi bulunduğu düşünüyoruz. Öyle ki çalışmanın devamı boyunca yürütülecek tartışmada iklim ‘mülteci’leri ifadesini kullanmayı tercih edeceğiz ve ‘mülteci’ ifadesinin hukuki bir arka plan kazanmasının iklim krizi kaynaklı yerlerinden olan kişiler bakımından hayati önemi bulunduğunu savlayacağız. Bu bakımdan, ilk etapta göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi ifadelerin temelde ne anlama geldiği, aralarında ne gibi farklar olduğu ve hangi koruma mekanizmalarını devreye soktuğunu vurgulamak çalışmamız bakımından elzemdir.

Göç olgusu, “birbirine bağlılığı günden güne artan bir dünyada günlük yaşamımızı etkileyen çok sayıda ekonomik, sosyal ve güvenlik hususuna değinen karmaşık bir olgudur” (Erayman, 2020, s.514). Bununla birlikte gerek göç olgusunun gerekse de göçmen statüsünün neyi ifade ettiği farklı şekillerde açıklanmıştır. Uluslararası Göç Örgütü'ne göre, “göç bir insanın ya da bir grup insanların uluslararası sınır boyunca ya da bir devletin sınırları içerisinde hareket etmesidir. Mesafe uzunluğu, yapısı nedeni ne olursa olsun insanların gerçekleştirdiği her türlü hareketi kapsayan bir nüfus hareketidir” (Akyıldız, 2016, s.130). Göçün böylesi bir tanımı hemen fark edilebileceği gibi, kavramı oldukça geniş bir perspektiften ele almakta ve göç eyleminin ekonomik saikle mi, gönüllü ya da gönülsüz olarak mı gerçekleştiğine bakılmaksızın insan hareketliliğinin genel bir adı olarak tanımlamaktadır.² Daha dar bir tanımlama olarak ise Avrupa Birliği (AB) göçü, “AB üyesi olmayan bir devletten gelen kişinin veya kişilerin, AB üyesi devletlerin topraklarında belli bir süre ikamet etmesi hareketi olarak tanımlanmıştır.” (Özdal ve Tutan, 2018, ss.7-8). Birleşmiş Milletler'in (BM) tanımı ise kısa dönemli hareketlilikleri göç olgusu bağlamının dışında tutmaktadır. BM göçü, “birisinin kendi ülkesinin dışında bir yıl ya da daha uzun sürede yaşaması olarak tanımlanmaktadır” (Akyıldız, 2016, 130).

² Göç olgusunun daha detaylı ve sınıflandırılmış tanımlamaları (iç göç-dış göç, düzenli göç-düzensiz göç gibi) için bkz.: (Özdal ve Tutan, 2018); (Çiçekli ve Demir, 2013); (Akıncı vd., 2015).

Bununla birlikte bizim odak noktamız olgudan ziyade fail olduğundan yukarıda zikredilen göçle ilgili temel tanımlamaların ardında daha detaylı olarak göçmen ve mülteci tanımlamalarına ve kavramların aralarındaki temel farklara değinmek istiyoruz.

Her şeyden önce üzerinde evrensel olarak mutabık kalınmış bir göçmen tanımı bulunmamaktadır (Adıgüzel, 2019, s.4). Bununla birlikte göçmen ifadesi, yer değiştirme kararının kişinin kendisi tarafından alındığı, görece daha rahat koşullarda ve kişinin özgür iradesiyle göç etme eylemini gerçekleştirdiği durumlarda kullanılmaktadır (Köşk ve Özbek, 2017, s.250 ; Adıgüzel, 2019, ss.4-5). Bu bakımdan göçmen, “genel olarak doğrudan bir tehdit ya da zulüm olmaksızın iş bulmak, daha iyi eğitim almak ya da aile birleşimi için bir başka ülkeye giden kişiler olarak tanımlanabilmektedir” (Özel, 2018, s.269). Tam olarak göçmen kavramına ilişkin bu tanımlamalar kavramın, mülteci kavramından farklılığına ilişkin anahtar içerimleri sağlar. Öyle ki göçmen belirtildiği gibi görece gönüllü diyebileceğimiz ve zamanını, yerini ve koşullarını kendi belirleyebildiği ya da en azından planlayabildiği koşullarda yer değiştirme hareketini gerçekleştirirken mülteci ise, zorlayıcı koşullar altında ve kendi iradesi dışında, genellikle herhangi bir planlama olmadan farklı bir devletin korumasını elde etmeye çalışan kişileri işaret etmektedir. Mülteci statüsü kişiye uluslararası bir koruma sağlamaktadır ve 1951 tarihli Cenevre sözleşmesinde şöyle tanımlanmıştır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu devletin dışında bulunan ve bu devletin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” (Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees, 1951, s.15).

UNICEF’in mülteci tanımı ise “ülkelerinde zarar görme ihtimali olan ve bu sebeple başka ülkelere göç eden bireyler” şeklindedir. İlgili tanım, Cenevre Konvansiyonu’ndaki gibi zulüm ya da korku ifadeleri yerine zarar görme ifadesini tercih etmiş, bu yönüyle kendi ülkesinde küresel ısınma ya da çevresel değişimler gibi durumlardan zarar gören kişileri de mülteci tanımına bir anlamda dahil etmiştir. Bununla birlikte şunu da belirtmekte fayda var ki, uluslararası bağlamda bağlayıcı belge Cenevre Konvansiyonudur ve bu sebeple UNICEF her ne kadar iklimsel ya da çevresel koşullar nedeniyle yer değiştirmek durumunda kalan kişileri de mülteci tanımına dahil etse de, bu kişiler mülteci kapsamında değerlendirilmemektedir (Demirci, 2019, s.58). Bu oldukça önemli husus (iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan kişilerin de mülteci olarak değerlendirilmesi gerekliliği) çalışmamızın da temel meselelerinden birini teşkil edecek olup, ilerleyen başlıklarda etraflıca tartışılacaktır.

Göçmen ve mülteci kavramlarını açmaya çalıştığımız yukarıdaki tanımlamaları merkeze alarak, mülteci ve göçmen arasındaki temel farkın, kişiyi yer değiştirmeye iten bir baskı ya da korku durumunun ve ortamının varlığı ya da yokluğu olduğunu ifade edebiliriz. Bir diğer temel fark olarak da, göç ve göçmen kavramlarının bir anlamda çatı bir kavram olmalarını ve bu bakımdan her mültecinin aynı zamanda göçmen olduğunu ancak her göçmenin mülteci olamamasını (Yardım, 2015, s.135) gösterebiliriz.

Bir diğer statüsel farkı açmak için ise mülteci ve sığınmacı statülerinin farkını vurgulamak önem arz etmektedir. Sığınmacı, “kendi ülkesini terk ederek, üçüncü bir ülkeye gidip orada sığınma talebinde bulunan kişiyi ifade etmektedir” (Ergüven & Özturanlı, 2013:1019). “Uluslararası Göç Örgütü ise, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde herhangi bir devlete ‘mülteci’ olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yapmış olduğu başvurunun sonucunu bekleyen kişileri sığınmacı olarak tanımlamaktadır” (Özdal & Tutan, 2018, s.13). Sığınmacı statüsünün ne anlama geldiğini ifade ettikten sonra kavramın, mülteci kavramıyla arasındaki farkın açıklığı kavuştuğunu ifade edebiliriz. Buna göre, “devletin taraf olduğu anlaşma ve sözleşmelerin kendisine özel statü ve hukuki koruma sağladığı kişiler mülteci; böyle bir sığınma hakkını ve korumayı talep eden, ancak henüz bu korumadan faydalanamayan kişiler ise sığınmacı olarak tanımlanmaktadır” (Ergüven & Özturanlı, 2013, s.1020). Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarına yönelik, kavramların ‘ne’liği ve birbirlerinden farklarını açtıktan sonra temel meselemiz olan küresel iklim değişikliği sebebiyle yerlerinden olan/olacak kişilerin durumunu açmaya geçebiliriz.

2. Küresel İklim Değişikliğinin İlk Kurbanları Olarak İklim ‘Mülteci’lerinin Durumu

Küresel iklim değişikliği ve ona bağlı çeşitli olumsuz gelişmeler bir süredir akademik ortamın en önemli gündem maddelerinden birini teşkil etmektedir. Bununla birlikte, iklim değişikliğine bağlı yer değiştirmeler konusunun yeni bir gündem maddesi olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır (Sipahioğlu, 2024, s.544). Küresel iklim değişikliğinin insanlığın geleceğinin etkileyecek pek çok olumsuz etkisinden biri olarak, milyonlarca kişinin yer değiştirmek durumunda kalacak olması gösterilebilir. Öyle ki Myers, iklim değişikliği ve çevresel sorunlar kaynaklı yer değiştirmelerin önümüzdeki yıllarda insanlığın yüzleşmek durumunda kalacağı insani krizler arasında en ön saflarda yer alacağını ifade etmektedir (Myers 1997’den Aktaran Arslan, 2023, 126). Aşırı hava olayları, kuraklık ve su kıtlığı ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi etkilerle dünyanın pek çok farklı yerinde milyonlarca kişinin yerlerinden olacağı tahmin edilmektedir. Kuşkusuz bu noktada ada devletleri öncelikli olarak bu etkilere maruz kalacak gibi gözükse de iklim değişikliği sadece ada devletlerini değil dünya üzerindeki tüm yaşamı tehdit eden küresel bir tehdittir. Öyle ki 2050 yılına gelindiğinde iki yüz milyonu aşkın

kişinin iklim değişikliğinin çeşitli etkileriyle yerlerinden olacağı öngörülmektedir (Ekşi, 2016, s.20 ; Biermann ve Boas, 2010, s.68).

Öte yandan küresel iklim değişikliğine şimdiden binlerce kişinin yerlerinden olmasına sebep olan etkiler göstermeye başlamıştır. Örneğin, Alaska'nın Shismaref şehri iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalan yerlerden biridir. Ancak şehrin sakinleri farklı bir ülkeye göç etmek yerine, şehirlerini taşımışlar ve bu yönüyle iklim krizine bağlı olarak Shismaref taşınan ilk şehir olarak kayıtlara geçmiştir (İzmirli, 2024, s.142-143). Bangladeş'in ise halihazırda "iklim mültecileri"ne sahip olduğu ifade edilebilmektedir. Öyle ki Bangladeş'teki Bhola Adası'nın 500.000'den fazla sakini, ada 2005 yılında sel suları altında kaldığında evlerini kaybetmiştir. Bu insanların çoğu ülkenin Dakka'daki gecekondu mahallelerine yerleştirilmiştir. Bazı araştırmalar, deniz seviyesinin yükselmeye devam etmesi halinde 144 milyonluk Bangladeş nüfusunun tamamının yüzyılın başında mülteci durumuna düşebileceğini öngörmektedir. Bu durum komşu Hindistan üzerinde eşi benzeri görülmemiş bir göç baskısı yaratacağını söylemek abartılı olmayacaktır (N. Hoing ve J. Razzaque, 2012, ss.19-20). Yine bir başka örnek olarak, Hint Okyanusu'ndaki bir ada ülkesi olan Maldivler örnek gösterilebilir. Ülkenin deniz seviyesinden en yüksek noktası yalnızca 2,4 metredir ve deniz seviyesinin yükselmesi ada ülkesini durumunu varoluşsal olarak tehdit etmektedir. Üstelik deniz seviyesinin yükselmesi şimdiden "hem ekonomideki hem de habitattaki değişiklikler nedeniyle bu bölgede iklim mültecileri yaratmaya başlamıştır" (Bhowmik, 2020, 55). Maldivler ile benzer bir riski paylaşan Bangladeş, Kamboçya, Kiribati, Komorlar, Samoa, Solomon Adaları, Tuvalu ve Vanuatu dahil olmak üzere dünyanın en az gelişmiş 49 ülkesinin yaklaşık üçte biri küresel ısınma ve deniz seviyesinin yükselmesi tehdidi altındadır (Deen 2007'den aktaran N. Hoing ve J. Razzaque, 2012, s.19).

Yukarıdaki örneklerin sayısı kuşkusuz ki çoğaltılabilir. Farklı coğrafyalarda binlerce kişi halihazırda iklim değişikliği kaynaklı yer değiştirmenin zorluklarını yaşarken milyonlarca kişinin bu sorunla yüzleşmesiye sadece zaman meselesidir. Ancak bununla birlikte şunu da belirtmekte fayda var ki, literatür içerisinde iklim değişikliği ve göç arasındaki bağ hususunda fikir birliğinin bulunduğunu söylemek güçtür. Buna göre, kimi araştırmacılar iklim krizi ve göç arasında doğrudan ve kuvvetli bir bağ olduğunu vurgularken, kimi araştırmacılar ise, iklim krizinin insanların yer değiştirme motivasyonlarını etkileyen bağlamsal unsurlardan biri olduğunu iddia etmektedir (Laczko ve Aghazarm'dan aktaran Sipahioğlu, 2022, s.545). Öyle ki iklim değişikliği bu bağlamda kişileri doğrudan ve tek başına yer değiştirmeye itmekte, ekonomik, sosyal ve çevresel pek çok etken iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle birleşerek kişileri yer değiştirmeye zorlamaktadır. Bize göre de, iklim değişikliği kuşkusuz farklı birtakım etkilerle birleşerek kişileri yer değiştirmeye itebilmektedir. Örneğin, iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalan görece ekonomik olarak az gelişmiş yerlerde iklim değişikliği buradaki ekonomik problemleri de şiddetlendirebilmekte ve kişiler yalnızca iklim değişikliği kaynaklı değil aynı anda ekonomik sebeplerle de yer değiştirmek zorunda kalabilmektedir. Bununla birlikte bize göre, iklim değişikliği etkilediği ya da etkileyeceği yerlerde ekonomik ya da sosyal sorunlar bulunmasından bağımsız insanları yer değiştirmeye itecek etkiler yaratabilmektedir. Bu yönüyle de iklim değişikliği kaynaklı yer değiştirme meselesi etkilediği yerlerdeki bireylerin ya da sadece etkilediği devletin sınırlarını aşan tahribatlar yaratabilmektedir. Bu bakımdan konunun uluslararası bir bağlamda ele alınması ve geliştirilecek mücadele mekanizmaların da koruma politikalarının küresel mahiyet arz etmesi elzem gözükmektedir. Ancak bize göre bu aşamaya geçmeden evvel çok temel ve kritik iki husus, meseleye yönelik çözüm odaklı yaklaşımlara sınır oluşturmaktadır. Bunlardan ilki, iklim krizi kaynaklı yer değiştirmeyi tanımlayan ortak bir kavram setinin bulunmaması ve ikinci olarak iklim değişikliği sonucu yer değiştirmek durumunda kalan/kalacak kişilere uluslararası koruma sağlayacak evrensel bir hukuk statünün oluşturulmamış olmasıdır.

3. Tanımlama Problemi

Çalışma içerisinde sıklıkla iklim 'mültecileri' ifadesini kullansak da literatürde iklim değişikliği kaynaklı yerlerinden olmuş kişileri işaret ederken farklı ifadeler de tercih edilebilmektedir. Üstelik böylesi bir tanımlama problemi kavramın ilk ortaya çıktığı andan günümüze kadar sürmektedir. Öyle ki, Biermann ve Boas kavramsal netlik ve fikir birliği eksikliğinin, iklim mültecilerine ilişkin araştırmaları, özellikle de karşılaştırmalı araştırma programlarını ve veri toplamayı engelleyen temel bir sorun olduğunu vurgulamaktadır (2010, s.62). Tanımlama problemi, iklim değişikliği sebebiyle yerinden olmuş kişileri kapsayan bir hukuki statü bulunmamasıyla doğrudan alakalıdır. Bu hususa tekrar döneceğiz ancak şimdilik burada başlangıcında günümüze kavramın kullanım haritasını ve farklı tanım tercihlerini vermeye gayret edeceğiz.

Lester Brown, kavramı, "ekolojik mültecilik" olarak ilk kullanan kişidir (Mutlu vd., 2015, s.85). El-Hinnawi ise kavramın akademik olarak tanıtılması ve tartışılmasını ilk sağlayan araştırmacılar olarak, "çevre mültecilerini" ifadesini kullanmakta "BM Çevre Programı" için hazırladığı raporda kavramı şu şekilde tanımlamaktadır: "çevresel mülteciler, varlıklarını tehlikeye atan ve/veya yaşam kalitelerini ciddi şekilde etkileyen belirgin bir çevresel bozulma (doğal ve/veya insanlar tarafından tetiklenen) nedeniyle geleneksel yaşam alanlarını geçici veya kalıcı olarak terk etmek zorunda kalan kişilerdir" (El-Hinnawi, 1985, s.4). Çevre mülteciliği kullanımını devam ettirerek tanımlamalarını şekillendiren Castles ve Miller ise, "çevresel değişikliklerin (çölleşme, ormansızlaşma, erozyon, hava kirliliği, su kirliliği ve su baskını), doğal felaketlerin (seller, volkanlar, toprak kaymaları, depremler) ve insan kaynaklı felaketlerin (sanayi kazaları, radyoaktivite) yerinden ettiği insanlardan oluşan" kişileri çevresel mülteciler olarak adlandırmaktadır (2008, s.146). Çevre mültecileri

olarak tanımlamalarını şekillendiren araştırmacıların tanımlarını kuşatan ortak özellik, kavramın oldukça geniş durumları ve kesimleri tanımlarına dahil etmeleri ve bu yönüyle tanımlamaların kavramsal netlikten uzak olmasıdır. Bunun en temel sebebi olarak çevresel mültecisi ifadesini, iklim mültecilerini de işaret edecek biçimde kullanılmasıdır. Öyle ki literatür içerisinde de bu kavramların birbirleri yerine kullanıldığına sıklıkla rastlanabilmektedir (Kanodia, 2017). Bu hususa dikkati çeken Biermann ve Boas, şimdiye kadar yapılan değerlendirmelerin çoğunun, tam olarak El-Hinnawi'nin "çevresel mülteciler" tanımlamasına dayandığını, çevresel mülteci kavramının da iklim mültecilerini de kapsayan çatı bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Ancak çevresel mülteci kavramının genişliği iklimle bağlantılı yer değiştirmeyi değerlendirmeyi veya veriselleştirmeyi imkânsız kılmaktadır (2010, s.62-63). Biermann ve Boas, tüm bu sebeplerden ötürü çevresel mülteci gibi geniş bir ifadeyi kullanmak yerine, daraltılmış bir iklim mültecisi kavramını kullanmayı tercih etmektedir:

"İklim mültecileri kavramını, iklim değişikliğinin doğrudan ve büyük ölçüde tartışmasız üç etkisinin kurbanlarıyla sınırlandırmayı öneriyoruz: deniz seviyesinin yükselmesi, aşırı hava olayları ve kuraklık ve su kıtlığı" (Bierman ve Boas, 2010, s.64).

Ayazi ve El Sheikh de, Bierman ve Boas'a benzer şekilde iklim mültecisi kavramının kullanılması gerekliliğinin altını çizmekte ve hazırladıkları raporda iklim mültecilerini şu şekilde tanımlamaktadır:

"Bu rapor iklim mültecilerini, iklim krizinin hızlandırdığı veya şiddetlendirdiği kısa ve uzun vadeli doğal afetler ve çevresel bozulma nedeniyle (ulus-devlet sınırları içinde veya ötesinde) zorla yerinden edilen bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu tür kısa vadeli felaketler tayfunlar, kasırgalar, orman yangınları ve tsunamilerden oluşurken, uzun vadeli çevresel değişiklikler arasında çölleşme, ormansızlaşma, artan sıcaklıklar ve yükselen deniz seviyeleri yer almaktadır" (Ayazi ve El Sheikh, 2023, s.3).

Bizim de çalışma boyunca çevresel mülteci yerine iklim mültecisi kavramını kullanmamızın temel dayanaklarından birisi Biermann ve Boas'ın işaret ettiği, daraltılmış bir tanım kullanarak, her şeyi içine alan ve böylelikle hiçbir şey ifade edemez olan geniş bir kullanımdan kaçınma isteğimizdir. Bununla birlikte bu iki farklı kavramsal (iklim ve çevre mültecileri) kullanımın ortak bir noktası vardır ki (mülteci ifadesini tercih etmeleri) bu şu anda alandaki en tartışmalı husustur: İklim sebebiyle yerlerinden olanların mülteci olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı. Tam olarak bu tartışmalı husustan dolayı da kavramsal kullanım çeşitliliği artmaktadır. Öyle ki, yukarıda sunulduğu gibi erken tartışmalarda itibaren mülteci ifadesi araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılıyorken, günümüzde ifadenin hukuki gönderimi nedeniyle uluslararası kuruluş ve organizasyonlar ve bazı araştırmacılar bu hususta artık daha çekimser bir tavır takınmaktadır. Hatta mülteci ifadesi yerine, "iklim göçmenleri, iklim değişikliği bağlamında hareketlilik" gibi farklı kullanımlara literatür içerisinde sıklıkla rastlamak mümkündür (Arslan, 2023, s.129).

Nihayetinde, tüm bu farklı kullanımlar nedeniyle (kavramsal netliğinin oluşturulamaması bakımından) meselenin ortak bir çatı altında tartışılması oldukça zorlaşmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi biz bu farklı kullanımlar içerisinden meselesinin özünü ve kapsamını en iyi şekilde yansıttığını düşündüğümüz "iklim mültecileri" ifadesini kullanmayı tercih edeceğiz. Bununla birlikte, "iklim değişikliğini uluslararası koruma veya özellikle mülteci statüsü eldesi için yasal temel olarak kullanmak sorunludur" (Sarjana, 2018, s.228). Öyle çevre ya da iklim mültecileri olarak adlandırılın günümüzde hukuki statü olarak bakıldığında esas mesele kullanımın birinci kısmında (çevre ya da iklim) değil ikinci kısmındadır (mülteci). Takip eden başlıkla birlikte iklim 'mülteci'lerinin hukuki statü eksikliğini merkeze alarak ilgili tartışmayı yürütmeye çalışacağız.

4. İklim 'Mülteci'lerinin Statü Eksikliği

Çalışma kapsamında iklim ya da çevre mültecisi ayrımı bağlamında yukarıda ifade edilen tanım karmaşasından daha hayati bir mesele olarak, iklim değişikliği kaynaklı yerlerinden olacak kişilere özel herhangi bir uluslararası koruma sağlayan hukuki statünün yokluğu meselesidir. Öyle ki ister iklim mültecisi ister çevre mültecisi isterse de iklim göçmeni ifadeleri kullanılsın "bu kavramların hiçbirisi herhangi bir milletlerarası hukuk enstrümanında açıkça ve özellikle tanımlanmamıştır" (İzmirli, 2024, s.145).

Çalışmamızın kavramsal çerçeve kısmında mültecilerin hukuki statüsünün Cenevre Konvansiyonu'nda açıkça belirtildiğini ifade etmiştik. İlgili tanım tekrar hatırlanacak olduğunda zulme uğrama tehlikesinin mülteci statüsünün eldesinde ayırt edici unsur olduğu görülecektir. Bu bakımdan iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan/olacak kişilerin, "mülteci statüsünden yararlanmanın temel şartı niteliğindeki zulme uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalmamış olmaları, mülteci statüsünün sağladığı imkânlardan yararlanmalarını engellemektedir" (Külüslü, 2020, s.184). Bu hususta BMMYK da iklim değişikliği kaynaklı yerlerinden olmuş kişilerin "mülteci" olarak değerlendirilmelerinin gerek statüsel gerekse de terminolojik bir hata olduğunu ve Konvansiyonun kapsamını genişletmenin yersiz olduğunu pek çok kez vurgulamıştır (Faist ve Schade, 2013, s.6; Guterres, 2009; Külüslü, 2020, s.185).

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olmuş kişilerin hukuki statü bakımından mülteci olarak değerlendirilemeyeceği açıklığa kavuşmaktadır. Bununla birlikte, literatürde iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan/olacak kişilerin mülteci kapsamında ele alınmamasına yönelik iki temel yaklaşım bulunduğu ifade

edilebilir. Buna göre, ilk grup bu durumun isabetli bir tercih olduğunu vurgulayıp iklim mültecisi ifadesini kullanmaktan imtina ederken; diğer grup ise, bu kişilerin Cenevre Konvansiyonu'nun dışında tutulmasına karşı çıkıp, ilgili sözleşmenin dışında tutulsalar dahi iklim mültecisi ifadesini kullanmayı sürdürmektedirler.

İlk gruptaki araştırmacılar genel olarak göçmen kavramının çatı bir kavram olan yapısını merkeze alarak, bu kullanımın iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan kişilerin durumunu daha iyi yansıtacağını ve aynı zamanda mevcut hukuki düzenlemelerle bir tezatlık oluşturmayacağını vurgulamaktadır (İzmirli, 2024, s.146). İkinci grup araştırmacıların, iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan kişilerin mülteci olarak tanınmalarına rağmen, “iklim mültecisi” ifadesini kullanmalarındaysa farklı saikler mevcuttur. Faist & Schade (2013) ve Brown (2008), iklim mültecilerinin uluslararası korumaya muhtaç durumlarını ve bu kişilere yönelik yardım etme sorumluluğunu ön plana çıkarırken; Billsborrow (1992) da “çevresel mülteci” kullanımının tamamen rafa kaldırılmamasını ancak diğer yer değiştirme biçimleriyle karıştırılmaması bakımından ihtiyatlı kullanımını önermektedir. Son olarak Ayazi ve El Sheikh (2023) ise, kapsamlı ve yasal olarak bağlayıcı bir çerçeve altında korunması gerektiğini ortaya koymak için iklim mültecisi ifadesini kullanmaktadır.

Bize göre de, iklim ‘mülteci’si ifadesi hukuki statü noktasında sorunlu bir ifade olmakla birlikte, göçmen ya da zorlayıcı koşullar altında yerlerinden olan kişiler olarak kullanım da, durumlarının acil yardıma, uluslararası korumaya ve uzun vadeli planlama ve stratejileri bağlı doğasının yadsınmasına sebebiyet verebilmektedir. Öyle ki göçmen kavramı her ne kadar şemsiye bir kavram olsa da, kavramsal çerçeve başlığında açıklık getirmeye çalıştığımız gibi muhtevasında gönüllüğü de barındıran bir kavramdır. Ancak iklim mültecileri için yer değiştirmek herhangi bir tercih değil, zorunluluktur.

Biz her ne kadar iklim dolayısıyla yerlerinden olan/olacak kişileri “mülteci” olarak adlandırmanın durumlarını daha iyi yansıttığını düşüsek de nihayetinde bu kişileri kuşatacak herhangi bir hukuki statü bulunmamaktadır. Çalışmamız kapsamında son olarak kısaca bu durumun yarattığı temel sorunlara kısaca değinmek istiyoruz. İlk olarak, iklim mültecilerinin herhangi bir evrensel hukuki statüden yoksun olması “onlara hizmet verebilecek ve haklarını destekleyecek sistemlere erişimi zorlaştırmaktadır” (Kanodia, 2007, s.103). İkinci olarak, herhangi bir uluslararası korumadan mahrum olmak, bu kişileri neredeyse görünmez kılmaktadır ve haklarında sistemli araştırmalar ve veriler toplamaktan kimin sorumlu olduğu dahi belli değildir (Brown, 2008, s.15). Son olarak, nihai bir tanım ve uygun bir statü olmaksızın, karar alıcılar ve uygulayıcılar, uzun vadeli stratejiler ve geniş çaplı planlamalar gerçekleştiremezler ve uygun yardımları ideal zamanlarda seferber edemezler (Dun ve Gemenne, 2008, s.10).

İklim mültecilerinin tanımsal karmaşa ve hukuki statü eksikliği bağlamında yukarıda zikredilen tüm bu olumsuzluklara rağmen literatür içerisinde bu duruma yönelik çözüm önerileri geliştirmeye gayret eden araştırmacılar mevcuttur. Son başlık altında bu çözüm önerilerini çerçevlendirmeye gayret edeceğiz.

5. Bazı Çözüm Önerileri

Yukarıda örnekleriyle açıklamaya çalıştığımız biçimiyle denilebilir ki, iklim mültecileri mevcut durumda bir yandan yer değiştirme sebepleri olan iklim krizi ile, diğer yandan ise bu yer değişikliği ve sonrasında statülerinin muğlaklığı sebebiyle muhtemel trajedilere gebe bir hukuki kriz ile karşı karşıyadırlar. Bahsi geçen bu potansiyel hukuki krizi önleyici bir kaygıyla, literatürde çeşitli çözüm önerilerini görmek mümkündür.

Jaswal ve Jolly, iklim göçmenlerinin korunmasını önünde engel teşkil eden hukuki boşlukların giderilmesi için, devletlerin “mülteci olarak sınıflandırılmama dahi geri dönüşlerinin çeşitli sebeplerle mümkün veya makul olmadığı bu kişilere” alternatif (hukuki) koruma biçimleri geliştirmeye odaklanmaları gerektiğini savunur (2014: 57). ABD'nin aslen 1990 tarihli olan fakat 1998'de Mitch Kasırgası sonrası uygulamaya koyduğu “Geçici Koruma Statüsü” mekanizmasını örnek gösterir. Buna göre iklim göçmenleri, şu üç kriteri sağladıkları sürece ABD'de geçici koruma statüsüne sahip olabilecektir: i) (Bir dış ülkede) yaşam koşullarını bozucu, mühim ve maddi fakat geçici bir çevresel felaket yaşanmalıdır, ii) Bahsi geçen ülkede devlet kendi vatandaşlarının güvenle dönüşünü temin edemeyecek durumda olmalıdır, iii) Bahsi geçen devlet resmi olarak böyle bir talepte bulunmalıdır (2014: 57-58). Jaswal ve Jolly son olarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temel değerlerinin de, yalnızca mevcut trajedilerinin değil, muhtemel-yahut olmakta olan (in the making)-trajedileri içine alacak bir vizyonu barındırdığı için referans noktası teşkil ettiğini belirtmektedirler (2014: 58). Jaswal ve Jolly'nin yaklaşımı temelde iklim göçmenliğini olağanüstü durumlardaki geçici bir statü olarak düşünmekte, iklim krizi gibi geri dönüşü mümkün olmayan ve kalıcı sonuçlar doğurabilecek ekstrem örnekleri kapsamakta zorlanmaktadır.

Öte yandan, ulus devletlerin mevcut durumun sorumluluğunu almalarına dair kirlenen öder (PPP), faydalanan öder (BPP) ve imkânı olan öder (APP) prensiplerine dair önleyici ilkeleri tartışan Eckersley için, iklim mülteçiliğini doğuran koşullar kadar, oluşan durumun sorumluluğunun alınması da elzemdir. Bu açıdan APP temelli Varşova Mekanizması'na göre imkanları dahilinde tüm ülkelerin iklim mültecilerini farklılaştırılmış sorumluluk çerçevesinde kabulü kararının işletilmesi önemli görülmektedir (2015: 495-496). Bahsi geçen adil sorumluluğun dağıtılabilmesi için ihtiyacı olan dezavantajlı ülkelere aktarılacak gerekli kaynak ise, uzun vadede uluslararası bir “Küresel Sigorta Sistemi ya da İklim Süper fonu” kurulmasının ihtiyacını belirginleştirmektedir (2015: 498).

Ayazi ve Elsheikh de, 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nde eksik bırakılan iklim veya çevresel faktörlerin dahil edileceği bir "İklim Mültecilerinin Statüsüne Dair Sözleşme" önermektedirler. Bu sözleşme öncelikle iki gerekliliği yerine getirmelidir: İlk olarak, iklim krizinin etkilerine karşı hükümet yardımıyla yararlanamayan birey ve toplulukları "zulüm gören" kişiler olarak nitelendirmeli ve böylece kendi seçtikleri bir ülkede resmi olarak sığınma talebinde bulunmalarına izin vermelidir. İkinci olarak, bu statünün özel veya kamu kuruluşları gibi belirli bir muhtemel zulüm aktörüne bağlanmaksızın talepte bulunmalarını garanti etmelidir (2019: 60). Buna göre 1951 Sözleşmesi'ne uyumlu olacak biçimde iklim mültecilerinin hukuki statüleri şu durumlarda tanınmalıdır: i) Yavaş yahut aniden gerçekleşen doğal afetlerde ilgili otoritenin dil, din ırk gibi çeşitli sebeplerle afetzedelerden gerekli yardımı kasıtlı olarak esirgemesi, ii) İklim değişikliği sonucu azalan kaynaklar yüzünden şiddet yahut silahlı çatışma ortamının oluşması, iii) Kasıtlı olmasa dahi, gerekli otoritenin muhtemel iklim felaketlerine karşı gerekli önlemi sağlayamayacak durumda olması (2019: 60-61).

Külüşlü (2020) ise, iklim göçmenliğinin genel-geçer ve hukuki statüsünü sağlayacak bir tanımının yapılmasını elzem görür bu tanım, "iklim değişikliğinin tetiklediği uzun vadeli çevresel bozulmalar ile doğal ve insan kaynaklı afetler sonucunda temel insani ihtiyaçlarını karşılayamayarak bireysel veya kitlesel olarak yerleşik bulunduğu çevreden veya ülkeden göç etmek zorunda kalan kişiler" olarak belirlenmelidir.

İzmirli (2024) ise, milletlerarası bir sözleşme hazırlanması, diğer koruma mekanizmaları (özellikle geçici koruma) kapsamına alınması, Cenevre Konvansiyonunun iklim mültecilerini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, ülkesi tamamen yaşanamayacak hale gelen/gelecek kişilerin vatansızlar kapsamına alınması, serbest dolaşım anlaşmalarını iklim göçmenlerini de gözetmesi, geri göndermeme ilkelerinin işlerlik kazandırılmasını çözüm önerisi olarak sunmaktadır.

Biermann ve Boas ise iklim mültecilerinin tanınması, korunması ve yeniden yerleştirilmesine yönelik 5 temel prensip önermektedir. Yazarlar ilk olarak planlı bir yeniden yerleştirmenin önemini vurgulamış; ikinci olarak, iklim mültecilerinin büyük bir kısmının, özellikle de deniz seviyesindeki yükselişin kurbanlarının, ayrılmak durumunda kaldıkları yerlere geri dönemeyecek olmalarından kaynaklı "geçici sığınma yerine yeniden yerleştirme ilkeleri"nin hayata geçirilmesini önermiş; üçüncü olarak, Cenevre Sözleşmesi'nin dar ve iklim mültecilerini kapsamayan zulüm tanımına alternatif olarak "yerel halklar için kolektif haklar ilkesi"ni hayata geçirmenin gerekli olduğunun altını çizmiş; dördüncü olarak, iklim mültecilerinin tamamının her şeyden önce ülke içinde yerinden olmuş kişiler olması bakımından "ülke içi tedbirler için uluslararası destek ilkesi"nin hayata geçirilmesini önermiş ve son olarak; iklim değişikliğinin sebep ve sonuçları itibarıyla küresel bir sorun olmasından mütevellit, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve kabiliyetler ilkesini muhtevasında barındıracak bir "uluslararası külfet paylaşımı ilkelerinin" hayata geçirilmesinin hayati önemini vurgulamışlardır (2010, s.75-76).

Çalışmamız kapsamında çözüm önerileri noktasında son bir perspektife daha yer vermek istiyoruz. Bu perspektif yukarıdakiler gibi sistemli ve somut birtakım öneriler bütününe içermemekle birlikte, sunduğu vizyonunun bütüncül olarak büyük bir önemi bulunduğu kanaatindeyiz. İlgili perspektif Ulrich Beck tarafından geliştirilmiştir ve özünde, küresel iklim değişikliğinin büyük bir risk ve (belli risklerin realize olması bakımından) felaket olmasıyla aynı anda hayati imkanları da insanlığın önüne sunması anlamına gelmektedir. Bu hem felaket hem imkân olma durumunu Beck özgürleştirici felaket vurgusuyla açıklığı kavuşturur:

"İklim değişikliğinin tüm insanlık için temel bir tehdit olduğuna dair şüpheniz yoksa, o zaman bu yaklaşım çağdaş yaşamımızı dönüştürebilir, kozmopolit bir hale getirebilir ve dünya daha iyiye doğru değişebilir. Ben buna 'özgürleştirici felaket' diyorum. "(Beck, 2014, s. 169).

Yukarıdaki alıntıda da görülebileceği gibi Beck, iklim değişikliğinin yıkıcı riskleriyle mücadele edebilmek için, ekonomik, kültürel, toplumsal ve siyasal dönüşümleri kavrayabilen yeni bir kozmopolit bakış açısına ihtiyacımız olduğunu vurgulamaktadır. Bunu geliştirmek bakımından ise, genelde iklim değişikliğinin özeldense iklim mültecileri gibi kişilerin durumlarının aciliyetinin ve hayatiliğinin çok önemli bir imkânı da beraberinde getirme potansiyelini taşıdığına altını çizmektedir. Bu bakış açısından bir tehdit hatta felaket olarak önümüzde duran iklim değişikliği, dayanışma ve çözümü de beraberinde getirebilme ihtimaline sahiptir. Çünkü insanlığın böylesi bir tehdide yönelik çözümler geliştirebilmesi bakımından kozmopolit değerler ve dayanışma iklimi üretmekten başka pek seçeneği yok gibidir (Beck, 2014, ss170-171).

Yukarıda sunulan çözüm önerileri mevcut hukuki düzenlemelerin bilhassa iklim mültecileri söz konusu olduğunda yetersiz kaldığını işaret etmeleri bakımından oldukça kritiktir. Bununla birlikte bize göre, iklim mültecilerine yönelik uygun hukuki statü ve uluslararası korumanın geliştirilmesi yalnızca hukuki bir mesele değil; bu kişilerin sosyal statülerini de etkileyecek oldukça kritik bir meseledir. Öyle ki, iklim mültecilerine uygun bir hukuki statü geliştirilmeden ve evrensel bir sözleşmeyle garanti altına alınmadan, bu kişilerin ekonomik saiklerle ya da daha iyi bir hayat idealiyle yer değiştiren (ki bu saikler de her insanın en temel haklarıdır) göçmenlerle ayırıldının sağlanması pek kolay olmayacaktır. Bu durum da bu kişilerin gittikleri ya da gidecekleri yerdeki ev sahibi toplum tarafından karşılanma biçimlerinden, onları ilgili topluma entegrasyon biçimine kadar pek çok farklı sosyal eksende muhtelif zorluklar yaratma potansiyeline sahiptir.

Sonuç

Çalışmamız kapsamında iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan/olacak kişilerin çifte bir zorlukla yüzleştiklerini açıklamaya gayret ettik. Çifte zorluğun ilk boyutunu, tüm dünyanın er ya da geç zorluklarına maruz kalacağı küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine iklim mültecilerinin hem ilk olarak hem de en şiddetli olarak maruz kalacak kişiler olması teşkil etmektedir. Çifte zorluğun ikinci boyutunu ise, iklim değişikliğinin tüm bu olumsuz etkilerine maruz kaldıklarında, onları uluslararası anlamda koruyacak herhangi bir hukuki dizgenin bulunmaması teşkil etmektedir. Çalışma, bu bakımdan böylesi bir hukuki statü eksikliğinin ilk etapta nedenleri, ikinci olarak ise sonuçlarını tartışmıştır. Literatür içerisinde de tartışmalı bir sahayı teşkil eden bu meselede, biz iklim değişikliği nedeniyle yerlerinden olan/olacak kişilerin hukuki statü bakımından ‘mülteci’ olarak kabul edilmeseler dahi, ‘iklim mülteci’si olarak adlandırılmaları gerektiğini ve hatta bunun sadece bir adlandırmayla kalmaması gerektiğini, hukuki bir statüyle desteklenmesi gerektiğini ileri sürdük. Bu pek çok farklı şekilde yapılabilir. Örneğin, Cenevre Konvansiyonu iklim mültecilerini de kapsayacak şekilde güncellenebilir. Böylesi bir kapsam genişletilmesinin sakıncalı olacağı düşünülüyorsa, iklim mültecilerinin hukuki statüleri ve bu statüden kaynaklanan uluslararası koruma prosedürleri evrensel bir mutabakatla ve yeni bir evrensel sözleşmeyle garanti altına alınabilir. Bize göre, nasıl yapılacağından bağımsız böylesi bir statünün ve uluslararası koruma prosedürlerinin geliştirilmesi tüm dünyanın önünde duran en acil meselelerden biridir. Öyle ki iklim mültecileri, kendi baş etme mekanizmalarını fazlasıyla aşan, hatta küresel iklim değişikliğinin müstakbel yıkıcı etkileri düşünüldüğünde pek çok devletin tek başına çözüm üretme kapasitesini aşan bir fenomenin etkileriyle yüzleşmek durumunda kalacaktır. Hal böyle olunca meselenin uluslararası bir bağlamda ele alınması ve geliştirilecek mücadele mekanizmaların da koruma politikalarının da küresel mahiyet arz etmesi elzem gözükmemektedir.

Etik Beyan ve Açıklamalar

1. Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur.

2. Yazar Katkı Oranı Beyanı

Yazarın çalışmaya katkısı %100’dür.

3. Etik Kurul Bilgileri Beyanı

Tarafımca yapılan bu bilimsel araştırmada etik kurul kararı gerektirecek herhangi bir faaliyet/çalışma bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648019>
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society*, 35(2), ss.127-176. https://www.uludag.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/genel-dokuman/2016_2/asl%2006.pdf
- Arslan, N. (2023). Küresel iklim değişikliği: İklim mültecilerinin güvenlik sorunları. *Journal of Social Policy Conferences*, (84), 125-137. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.84.1280975>
- Ayazi, H. & Elsheikh, E. (2019). Climate Refugees: The Climate Crisis and Rights Denied, (Berkeley, CA: Othering & Belonging Institute, University of California Berkeley), <https://belonging.berkeley.edu/climaterefugees>.
- Beck, U. (2014). How climate change might save the world. *Development and Society*, 43(2), 169–183.
- Bhowmik, D. (2020). *Problems of refugee and the climate change*. Das, S.K. & Chowdhary, N. (Ed.). Refugee Crises and Third-World Economies (ss.45-72) içinde. Bingley: Emerald Publishing. <https://doi.org/10.1108/978-1-83982-190-520201008>
- Biermann, F. & Boas, I. (2010). Preparing for a warmer world: Towards a global governance system to protect climate refugees. *Global Environmental Politics*, 10(1), 60-88. <https://doi.org/10.1162/glep.2010.10.1.60>
- Bilsborrow, R. E. (1992). *Rural poverty, migration, and the environment in developing countries: Three case studies*. Policy Research Working Paper Series 1017, The World Bank.
- Brown, O. (2008). *Migration and climate change*. Geneva: International Organization for Migration.

Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çiçekli B. & Demir, O.Ö. (2013). Türkiye koridorunda yasadışı göçmenler. Ankara: Karınca Yayınları.

Demirci, K. (2019). Uluslararası ve ulusal mevzuat hükümleri çerçevesinde iklim mültecisi kavramı ve Türkiye özelinde yaratacağı muhtemel sorunlar. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2(2), 93-114. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/890363>

Dun, O. & Gemenne, F. (2008). Defining environmental migration, *Forced Migration Review*, 31, 10-11. <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/climatechange/dun-gemenne.pdf>

Eckersley, R. (2015). The common but differentiated responsibilities of states to assist and receive 'climate refugees'. *European Journal of Political Theory*, 14(4), 481-500. <https://doi.org/10.1177/1474885115584830>

El-Hinnawi, E. (1985). *Environmental refugees*. Nairobi: UNEP.

Ekşi, N. (2016). İklim mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648074>

Erayman, İ. O. & Çağlar, A. B. (2023). Hem felaket hem imkân: Beckçi bir risk olarak ekolojik kriz ve iklim mülteciliği. *International Journal of Social Inquiry*, 16(1), 333-349. <https://doi.org/10.37093/ijisi.1211445>

Erayman, İ. O. (2020). Mülteci Krizi: Mültecilerin hukuki ve sosyal statüleri ile ulusal çıkarlar ilişkisi bağlamında bir değerlendirme. *International Journal of Social Inquiry*, 13(2), 509-542. <https://doi.org/10.37093/ijisi.837703>

Faist, T. & Schade J. (2013). *The climate-migration nexus: A reorientation*. Faist, T. & Schade J. (eds). Disentangling migration and climate change (ss. 3-29) içinde. New York: Springer.

Guterres, A. (2009). Climate change, natural disasters and human displacement: A UNHCR perspective. UN High Commissioner for Refugees. <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>

Höing, N. & Razzaque, J. (2012). Unacknowledged and unwanted? 'Environmental refugees' in search of legal status. *Journal of Global Ethics* 8(1),19-40. <http://dx.doi.org/10.1080/17449626.2011.635691>

İzmirli, L. (2024). İklim göçmenleri: Hukuki statü problemi, devletlerin koruma yükümlülüğü ve çözüm önerileri. *Ankara Barosu Dergisi*, 82(1), 137-193. DOI: 10.30915/abd.1302957.

Jaswal, P. S., & Jolly, S. (2013). Climate refugees: Challenges and opportunities for international law. *Journal of the Indian Law Institute*, 55(1), 45-58. <http://www.jstor.org/stable/43953626>

Kanodia, K. (2017). Climate refugees and their 'refugee' status. *International Journal of Human Rights and Constitutional Studies*, 5(2), 102-110. <https://doi.org/10.1504/IJHRCS.2017.088713>

Köşk U.C. & Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisinde değişen göçmen algısı. *Researcher: Social Science Studies*, 5(1), 247-265. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2151371>

Külüşlü E. (2020). İklim göçmenliği sorununun hukuki boyutu. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1175-1197. <https://doi.org/10.26650/ppil.2020.40.2.0088>

Mutlu, A., İrdem İ., & Üre B. (2015). Ekolojik mültecilik. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 10(23), 79-118. <http://www.msydergi.com/uploads/dergi/209.pdf>

Özdal B. & Vardar Tutan, E. (2018). *Temel Kavramlar ve Olgular*. Özdal B. (ed.). Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye (ss.5-79) içinde. Bursa: Dora Yayınları.

Özel, S. (2018). Uluslararası koruma başvuru sahibi, uluslararası koruma sahibi ile geçici koruma altına alınanların hukuki statülerinin sığınmacı ve göçmen kavramları özelinde değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 37(2), 249-295. https://www.uludag.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/genel-dokuman/2018_2/asl%2011.pdf

Sarjana, I. G. E. (2018). Climate change and human migration: Towards more humane interpretation of refugee. *Udayana Journal of Law and Culture*, 2(2), 220-248. <https://doi.org/10.24843/UJLC.2018.v02.i02.p05>

Sipahioğlu, B. Ö. (2022). Küresel iklim değişikliğinin bir sonucu olarak iklim göçü. *Akademik Hassasiyetler*, 9(20), 543-565. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/74690/1171379>

Yardım, M. (2015). Göçmen algısından mülteci fobyasına: Avrupa tecrübesi. *Sosyoloji Divanı*, 3(6), ss.129-147.